

SODOBNA AMERIŠKA POEZIJA

Aleš Debeljak

**Sodobna ameriška poezija
(pregled)**

Pričujoči pregled skuša nadaljevati tam, kjer je končala *Antologija ameriške poezije dvajsetega stoletja* (urednik Miha Avanzo, CZ, 1986). Zato je že samo na sebi dovolj razvidno, zakaj sem se odločil za generacijski kriterij. Ne gre toliko za to, da pesniki (rojeni po 1940) v resnici nastopajo kot sklenjena literarna formacija, ker to seveda ne drži, pač pa gre v prvi vrsti za to, da so se vendarle uveljavili na književnem prizorišču nekako »istočasno«. V sedemdesetih letih so si tukaj predstavljeni pesniki šele utirali pot do izredno težko dostopnih založnikov, v osemdesetih letih pa že nastopijo kot pomembna imena ameriške književnosti, na katera mora resno računati sleherna dostojna predstavitev te ustvarjalnosti.

Kaj družijo tukaj predstavljene pesnike, je na zgoščen način tako rekoč nemogoče reči. Docela razvidno pa je, da so izšli iz izkušnje poraza, ki ga je konec šestdesetih let doživela kontra-kulturna Amerika; iz izkušnje razočaranja spričo nerealiziranih utopij; iz zavesti o nepresegljivosti nekaterih ključnih socialnih, rasnih in idejnih razlik, za katere se je zdelo, da jih bo avantgardni zanos povsem odpravil; iz zavedanja, da kolektivni milenarizem ne bo odpravil neenakosti. Kakor se že zdi, da gre v teh tendencah za politično izkustvo, pa je treba takoj reči, da se na neki način ameriška poezija ni nikoli zares poslovila od političnega podtona: tukaj seveda nimam v mislih neposrednega angažmaja, marveč jasno zavest o tem, da pesnik vendarle je — četudi na subjektivni, popačeni, perspektivični, fragmentarni način — kronist svojega časa. V tem je ena od ključnih razsežnosti ameriškega pesništva. Ali še bolje: to je tisti *najbolj splošni okvir*, znotraj katerega šele lahko zares ustrezno dojamemo individualizirane glasove posameznih pesnikov, njihove posebne in osebne tehnike, strategije in simbolne svetove. Tako bo šele na opisanem ozadju mogoče razumeti ta vseprisotni »umik v zasebnost«, ki je — *grosso modo* — skupna karakteristika tukaj predstavljenega pesništva. Odveč je pripominjati, da nekatere motivno-tematske konstante, o katerih v slovenskem kulturnem prostoru še vedno razpravljamo, nastopajo v ameriškem kontekstu kot nekaj povsem samo-

umevnega, npr. popularna glasba, ikonografija množičnih medijev in profanirani ritem vsakdanjika. Individualizacija posameznika in razvitje osebnih literarnih drž, graditev lastnih mitologij in zidava intimističnih notranjih svetov tako predstavljajo ravno neko reakcijo na poudarjeno ekstrovertnost in militantnost literarne neo-avantgardne scene, ki je delovala v šestdesetih letih tako, da je pravzaprav uspela vitalizirati kulturo: opozorila je na rob, podzemlje, drugost.

Neo-avantgardni duh je danes živ tako rekoč le še v predstavnikih doktrinarne »*language school*«, ki je doma na zahodni obali in se izčrpava v dekonstrukciji jezika, reifikaciji stvari in fascinaciji z drsečim tokom označevalca. V tekmovalstvu s trdo teoretsko usmeritvijo na oddelkih za angleško in ameriško književnost se je ta pesniška šola dokopala do nekaterih družbeno-kritičnih ugotovitev na sledi francoske post-strukturalistične eksplozije, od poezije pa v pretežni meri *ni ostalo dosti*, saj so jo zadušili vojskujoči se ideologemi in pusta učenost. Za tukaj predstavljene avtorje in »generacijski trend« pa se zdi, kakor da so se na prepričljiv način uprli radikalni kritiki obstoječega. Že na *socialni ravni* nam to usmeritev signalizira dejstvo, da so vsi pesniki v bistvu »univerzitetniki«. A vendar: ali to res pomeni, da so se kar spričo svoje ignorance do vsakdanjega banalnega življenja odločili za varno zavetje univerzitetnih kampusov in metafizike, ki je nemara res doma le še tam, vsaj kar se Amerike osemdesetih let tiče? Mislim, da gre tukaj ravno za nasproten proces. Gre namreč za to, da se je ameriška kultura kot taka, v svojih najbolj očitnih poganjkih (mediji, tv, okrepljena samozavest, politični konzervatizem, razcvet fundamentalističnih religioznih ločin, itd.) opredelila proti sleherni kritiki in proti sleherni metafiziki. Preprosto rečeno, neki razmeroma širok sloj bralskega in poslušalskega občinstva je *izginil oziroma se preoblikoval*: pesniki so izgubili svojo »širšo« publiko, zato so bili tako rekoč *prisiljeni* oditi tja, kjer jih poslušajo. To pa so univerze. Hočem reči, da je »umik v zasebnost« in »povratak na campuse« pravzaprav *posledica*, ne pa vzrok. Fenomen lobotomizacije množic, ki na to prostovoljno pristajajo, se kampusov ogiba: to pomeni, da so univerze nekakšni »otoki mišljenja in pesništva«, ki se ne menijo za komercializacijo umetnosti in popularizacijo hitro zapomnljivih sloganov in reklamnih gesel. To je z našega vzhodnoevropskega vidika nemara problematično, a ni zato nič manj res.

Kot je razvidno iz biografskih podatkov, se je precejšen del pesnikov izšolal na *University of Iowa*, ki s svojo »pisateljsko delavnico« pomeni prestižni in zahtevni (institucionalni) kriterij za mlade avtorje, ki v teh delavnicah pridejo v stik med seboj; delavnica namreč ni pomembna le po tem, da jim omogoča prostor za medsebojno kritiko in spodbudo v pisanju, marveč najpoprej igra *socializacijsko funkcijo*: kar za Pariz pomenijo kavarne na levem bregu Sene in za Ljubljano nekateri bifeji in kafiči starega mesta, je Iowanska (in ostale)

»pisateljska delavnica« za Ameriko. Na tem temelju šele potem lahko govorimo o nekakšnih *zunanjih pogojih* za skupne poteze v sicer posamezno profiliranih poetikah. Zdi se, da jih je mogoče detektirati na ravni, na kateri prihaja do rehabilitacije *pripovednih tehnik*, do navdušenja nad *življenjem* v tuje glasove, do fascinacije z *drugimi oblikami znanja* (zgodovina, biografija, dnevniki, filozofija, itd.) in do poudarjene investicije v narativno strukturo besedila. Zaman bomo torej iskali »liriko« v čistem pomenu besede, saj so te pesmi manj registracija in dokumentacija notranje dinamike jaza; bolj pomenijo zapis stanj, ki izvirajo iz *stika* med jazom in svetom. V tej pozornosti za detajle in koščke trenutnih situacij, položajev in razpoloženj je poezija tukaj predstavljenih pesnikov nemara najmočnejša.